

PAVOUCI (ARANEAE) OSTŘICOVÝCH POROSTŮ A LITORÁLNÍHO PÁSMO RYBNÍKA MALÝ KARLOV VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

Spiders of sedge beds and littoral zone of Malý Karlov pond in Eastern Bohemia

Jan DOLANSKÝ

Východočeské muzeum, Zámek 2, 530 02 Pardubice
e-mail: dolansky@vcm.cz; tel.: 466 799 245

Práce shrnuje výsledky průzkumu araneofauny ostřicových porostů s rašelínkem a litorálního pásma rybníku Malý Karlov, prováděného v letech 1999–2001. K významným druhům vázaným na tuto ochránářsky cenná stanoviště patří *Araeoncus crassiceps*, *Centromerus semiater*, *Drepanotylus uncatus*, *Erigonella ignobilis*, *Ero cambridgei*, *Microlinyphia impigra*, *Notioscopus sarcinatus*, *Pirata tenuitarsis*, *Rugathodes instabilis*, *Sitticus caricis* a *Walckenaeria cuspidata*.

Klíčová slova: pavouci, Araneae, Malý Karlov, mokřadní společenstva

Úvod

Navrhovaná přírodní rezervace u rybníku Malý Karlov patří botanicky k nejvýznamnějším mokřadním biotopům České republiky (MÁLKOVÁ et FALTYS 1999). Cílem práce bylo zachytit a vyhodnotit druhové spektrum pavoučího společenstva, vázaného na ostřicové porosty a na ně navazující litorální pásmo rybníka.

Charakteristika zkoumaného území

Zájmové území se nachází v Třebechovickém bioregionu. Ten zabírá rozsáhlé terasy kyselých šterkopísků s výchozy slínů podél dolního toku Orlice. Charakteristická je vysoká lesnatost a přítomnost chladnomilnějších společenstev, než by odpovídalo nízké nadmořské výšce (CULEK ed. 1996). Dle QUITTA (1971) leží bioregion v teplé oblasti T2 a mírně teplé MT11.

Rybník Malý Karlov leží v nivě Tiché Orlice u obce Nová Věs u Chocně, v katastrálním území Plchůvky. Nadmořská výška lokality je 265 m. Geologickým podkladem pod ostřicovými porosty je šterkopísek, hlubší bahnitě sedimenty jsou pouze v místech přítokových kanálů. Voda na přítoku, v porostech ostřic a v tůních je oligotrofní, v rybníku mírně eutrofní. Mezi ochránářsky cenné biotopy patří především porosty vysokých a nízkých ostřic s rašelínkem s rozptýlenými porosty vrby a břízy, na ně navazující litorální pásmo rybníka, částečně zazemněné přítokové kanály bohatě zarostlé vodní a mokřadní vegetací, podmáčené olšiny a tůně. V rostlinných společenstvech je zastoupena řada vzácných a chráněných druhů. Podrobný geobotanický popis území podává práce MÁLKOVÉ a FALTYS (1999).

Metodika

Na lokalitě byly exponovány tři zemní pasti v období od 29.3. do 22.10.1999. Další materiál byl získán smýkáním, proséváním a individuálním sběrem. Použitá nomenklatura

pavouků podle PLATNICKA (2006), biodiagnostické vyhodnocení podle BUCHARA (1993), RŮŽIČKY (1987) a BUCHARA a RŮŽIČKY (2002).

Výsledky a diskuse

Do zemních pastí bylo odchyceno 417 dospělých exemplářů pavouků 35 druhů. Doplnkovými metodami sběru byl zjištěn výskyt dalších 20 druhů. Přehled materiálu shrnuje Tab. 1. Převážná většina nalezených druhů je charakteristická pro mokřadní stanoviště a má těžiště výskytu v mesofytiku. Významný je nález plachetnatky *Centromerus semiater*, jejíž výskyt v České republice je až na výjimky soustředěn v rybníčních oblastech jihočeských pánví. Z dalších druhů jejichž výskyt zvyšuje ochranný význam zkoumané lokality, lze uvést například *Araeoncus crassiceps*, *Erigonella ignobilis*, *Ero cambridgei*, *Microlinyphia impigra*, *Pirata tenuitarsis*, *Rugathodes instabilis*, *Sitticus caricis* a *Walckenaeria cuspidata*. V břehových porostech nedalekého rybníka Velký Karlov byl nalezen další zajímavý pavouk – *Theridion hemerobium*. Výskyt tohoto druhu lze tedy očekávat i v litorálním pásmu Malého Karlova. Na význam podobných nížinných rašeliništních společenstev upozorňuje například práce ŘEZÁČE (2000).

Podle RŮŽIČKY (1987) dosahuje procentuální zastoupení jedinců RI kategorie (sensu BUCHAR 1993) v materiálu ze zemních pastí v chráněných územích více než 20 %. Práce BUCHARA a RŮŽIČKY (2002) podává přesnější ekologické charakteristiky pavouků vyskytujících se v České republice. Původní kategorii RI se nejvíce blíží kategorie „CLIMAX“ (velkým fontem – viz legenda k Tab. 1). Procentuální vyjádření počtu jedinců kategorie RI a CLIMAX se u vzorku pavouků ze zkoumané lokality výrazně liší: RI = 12,0 %, CLIMAX = 32,9 %. Je to způsobeno početným zastoupením druhů *Antistea elegans*, *Bathyphantes approximatus* a *Pirata tenuitarsis*, které nebyly řazeny do kategorie RI, ale nyní jsou v kategorii „CLIMAX“.

Závěr

Ostřicové porosty a na ně navazující litorální pásmo rybníka Malý Karlov hostí cenné společenstvo pavouků s hojným zastoupením bioindikačně hodnotných druhů. Faunisticky významný je nález plachetnatky *Centromerus semiater*. K dalším vzácnějším nálezům patří *Araeoncus crassiceps*, *Drepanotylus uncatulus*, *Erigonella ignobilis*, *Ero cambridgei*, *Microlinyphia impigra*, *Notioscopus sarcinatus*, *Pirata tenuitarsis*, *Rugathodes instabilis*, *Sitticus caricis* a *Walckenaeria cuspidata*.

Summary

This paper brings faunistic data about spiders of sedge beds and a littoral zone of Malý Karlov pond. Species composition and biodiagnostic evaluation of the spider community are discussed. *Araeoncus crassiceps*, *Centromerus semiater*, *Drepanotylus uncatulus*, *Erigonella ignobilis*, *Ero cambridgei*, *Microlinyphia impigra*, *Notioscopus sarcinatus*, *Pirata tenuitarsis*, *Rugathodes instabilis*, *Sitticus caricis* and *Walckenaeria cuspidata* belong among the meaningful findings.

Literatura

- BUCHAR J. 1993: Komentierte Artenliste der Spinnen Böhmens (*Araneida*). *Acta Univ. Carolinae Biologica*, 36 [1992]: 383-428.
- BUCHAR J., RŮŽIČKA V. 2002: Catalogue of Spiders of the Czech Republic. *Peres Publishers, Praha*.
- CULEK M. (ed.), 1996: Biogeografické členění České republiky. *Enigma, Praha*.
- MÁLKOVÁ J., FALTYS V. 1999: Geobotanická studie vegetačního krytu rybníka Malý Karlov u Korunky. *Vč. sb. přír. Práce a studie 7: 21-48*.

PLATNICK, N. I. 2006: The world spider catalog, version 6.5. American Museum of Natural History, online at <http://research.amnh.org/entomology/spiders/catalog/index.html>, 11.5.2006

QUITT E., 1971: Klimatické oblasti Československa. *Studia Geografica, Brno*, 16: 1-73.

RŮŽIČKA V. 1987: Biodiagnostické hodnocení epigeických společenstev pavouků. *Zprávy o ochraně přírody města Ostravy*, 1987: 11-25.

ŘEZÁČ M. 2000: Arachnofauna (Araneae, Opiliones) Klánovického lesa a jeho okolí (Praha) s důrazem na zdejší rašeliniště. *Muzeum a současnost, ser. natur.* 14: 3-26.

+ foto v barevné příloze

Došlo: 5.5.2006

Tab. 1: Přehled materiálu.

Tab. 1: Survey of material.

druh	m/f	rel.	orig.	phyto.	výskyt
<i>Allomengea vidua</i>	1,0	RI	climax, semi-natural	M	abundant
<i>Antistea elegans</i>	38,9	R	CLIMAX, semi-natural	(t), M, (o)	very abund.
<i>Araeoncus crassiceps</i>	3,0	RI	CLIMAX, semi-natural	M	scarce
<i>Araeoncus humilis</i>	1,0	E	climax, semi-natural, disturbed	(t), M	very abund.
<i>Araneus quadratus</i>	+	E	climax, semi-natural	(t), m	very abund.
<i>Argiope bruennichi</i>	0,1	-	climax, SEMI-NATURAL, disturbed	t, m	abundant
<i>Bathypantes approximatus</i>	9,15	R	CLIMAX, semi-natural	(t), M	very abund.
<i>Centromerus semiater</i>	6,0	RI	CLIMAX	M	rare
<i>Ceratinella scabrosa</i>	0,2	R	climax, semi-natural	m	scarce
<i>Clubiona phragmitis</i>	0,1	R	climax, semi-natural	(t), M	scarce
<i>Clubiona reclusa</i>	+	R	climax, semi-natural	m, o	very abund.
<i>Clubiona staqnatilis</i>	+	R	climax, semi-natural	M	scarce
<i>Clubiona subtilis</i>	0,1	R	climax, semi-natural	m	scarce
<i>Dictyna arundinacea</i>	+	E	climax, semi-natural, disturbed	(t), M	very abund.
<i>Drassyllus lutetianus</i>	0,1	E	climax, semi-natural, disturbed	(t), M	abundant
<i>Drepanotylus uncatatus</i>	0,1	RI	CLIMAX	M, (o)	scarce
<i>Entelecara flavipes</i>	+	RI	climax, semi-natural	M	rare
<i>Erigone atra</i>	+	E	climax, semi-natural, disturbed	t, m, o	very abund.
<i>Erigonella ignobilis</i>	+	RI	CLIMAX	M, (o)	scarce
<i>Ero cambridgei</i>	+	-	climax, semi-natural	(t), M	scarce
<i>Ero furcata</i>	+	R	climax, semi-natural	t, M	very abund.
<i>Evarcha arcuata</i>	1,1	R	climax, semi-natural	t, M	very abund.
<i>Floronia bucculenta</i>	1,1	R	climax, semi-natural	m	abundant
<i>Gnathonarium dentatum</i>	+	R	climax, semi-natural	(t), M	very abund.
<i>Hypomma bituberculatum</i>	+	R	climax, semi-natural	(t), M	abundant
<i>Hypsosinga pygmaea</i>	0,2	RI	CLIMAX, semi-natural	M	scarce
<i>Lophomma punctatum</i>	6,0	R	climax, semi-natural	M	abundant
<i>Maso sundevalli</i>	0,2	R	climax, semi-natural	t, M, (o)	very abund.
<i>Microlinyphia impigra</i>	+	RI	CLIMAX	t, M	scarce
<i>Microlinyphia pusilla</i>	+	E	climax, semi-natural, disturbed	t, m, o	very abund.
<i>Neottiura bimaculata</i>	+	E	climax, semi-natural, disturbed	t, m	very abund.
<i>Notioscopus sarcinatus</i>	0,2	RI	CLIMAX	M	scarce
<i>Oedothorax gibbosus</i>	4,7	R	climax, semi-natural	M	very abund.
<i>Ozyptila trux</i>	1,1	E	climax, semi-natural, (disturbed)	M, (o)	very abund.

Tab. 1: Přehled materiálu – pokračování.

Tab. 1: Survey of material – continue.

druh	m/f	rel.	orig.	phyto.	výskyt
<i>Pachygnatha clercki</i>	7,6	E	climax, semi-natural, disturbed	t, M	very abund.
<i>Pachygnatha degeeri</i>	1,0	E	climax, semi-natural, disturbed	t, M, (o)	very abund.
<i>Pardosa prativaqa</i>	1,3	E	climax, semi-natural, disturbed	t, M	very abund.
<i>Phrurolithus festivus</i>	0,2	R	climax, semi-natural	t, M	very abund.
<i>Pirata hygrophilus</i>	28,100	R	climax, semi-natural	t, m, o	very abund.
<i>Pirata latitans</i>	21,16	E	climax, semi-natural	t, M	very abund.
<i>Pirata piscatorius</i>	4,13	RI	CLIMAX, semi-natural	M	abundant
<i>Pirata tenuitarsis</i>	17,12	R	CLIMAX, semi-natural	M	scarce
<i>Robertus arundineti</i>	1,2	E	climax, semi-natural, disturbed	(t), M	abundant
<i>Rugathodes instabilis</i>	+	-	CLIMAX, semi-natural	T, m	rare
<i>Singa nitidula</i>	+	R	climax, semi-natural	t, M	scarce
<i>Sitticus caricis</i>	2,1	RI	CLIMAX, semi-natural	M	scarce
<i>Sitticus floricola</i>	+	R	climax, semi-natural	M	abundant
<i>Tallusia experta</i>	2,3	R	climax, semi-natural	M, (o)	abundant?
<i>Tetragnatha extensa</i>	+	R	climax, semi-natural	(t), M	abundant
<i>Trochosa spinipalpis</i>	27,10	R	climax, semi-natural	(t), M, o	very abund.
<i>Walckenaeria cuspidata</i>	+	R	climax, semi-natural	M, (o)	scarce
<i>Walckenaeria kochi</i>	12,3	RI	climax, semi-natural	M	scarce
<i>Walckenaeria nudipalpis</i>	0,3	R	CLIMAX, semi-natural	M, o	abundant
<i>Xysticus ulmi</i>	+	R	climax, semi-natural	(t), M	abundant
<i>Zora spinimana</i>	2,3	R	climax, semi-natural, disturbed	t, M, (o)	very abund.

legenda:

m/f – počet samců/počet samic (pouze u materiálu ze zemních pastí)

+ druhy zjištěné pouze ostatními metodami sběru

rel. – vazba druhu na původnost stanoviště sensu BUCHAR (1993). RI – druhy původních stanovišť, málo tolerantní k antropogennímu narušení stanovišť, R – druhy středně tolerantní k antropogennímu narušení stanovišť, obývají např. kulturní lesy, E – expanzivní druhy, snadno pronikají i na silně antropogenně ovlivněná stanoviště

ekologické charakteristiky sensu BUCHAR et RŮŽIČKA (2002): velkým písmem charakteristické hodnoty u druhů s vyhraněnými nároky na prostředí, v závorkách hodnoty málo charakteristické orig.: vazba druhu na původnost stanoviště: climax – původní, člověkem minimálně narušená stanoviště, semi-natural – druhotná, polopřirozená stanoviště, disturbed – stanoviště s vysokým stupněm disturbance

phyto: vazba druhu na fytogeografickou oblast ČR: t – Termofyticum, m – Mesofyticum, o – Oreofyticum.

výskyt: rare – vzácný, scarce – středně hojný, abundant – hojný, very abundant – velmi hojný

legend:

m/f – number of males/females (only spiders from pitfall traps)

+ species collected with other methods

rel. – biodiagnostic characteristics sensu BUCHAR (1993). RI – species occurring original natural habitats, R – species occurring seminatural habitats, E – species occurring disturbed habitats ecological evaluation sensu BUCHAR et RŮŽIČKA (2002): the markedly preferred values are printed in capital font, some marginal values are in parentheses

orig.: biodiagnostic characteristics of spiders: c – climax habitats, s – secondary habitats, d – high degree disturbed habitats

phyto: relationship between spider species occurrence and phytogeographic districts of the Czech Republic: t – Termophyticum, m – Mesophyticum, o – Oreophyticum.

výskyt – occurrence